

GÖTEBORGS UNIVERSITET

När prinsessor vaknar om natten
– En studie om stereotypa roller i bilderböcker

Malin Sundberg

LAU370

Handledare: Ulla Berglindh

Examinator: Bo Andersson

Rapportnummer: VT10-2611-087

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel: När prinsessor vaknar om natten. En studie om stereotypa roller i bilderböcker.

Författare: Malin Sundberg

Termin och år: VT2010

Kursansvarig institution: Sociologiska institutionen

Handledare: Ulla Berglindh

Examinator: Bo Andersson

Rapportnummer: VT10-2611-087

Nyckelord: Barnlitteratur, genus, semiotisk bildanalys, stereotyp, norm, pedagogik

Sammanfattning

Syfte - Denna undersökning kommer att handla om stereotypa roller i barnböcker. Syftet är att med hjälp av en semiotisk analysmodell, med specifika frågeställningar söka svar på hur stereotypa roller tar sig uttryck i de olika bilderböckerna.

Frågeställningar - Hur ser de stereotypa rollerna ut i bilderböcker? Finns det karaktärer i barnlitteraturen som avviker från normen och hur ser rollerna ut där isåfall? Vad säger normerna och värderingarna utifrån Läroplanen för förskolan och barnlitteraturen?

Resultat – Jag har analyserat sex bilderböcker, riktade till barn i åldern tre till sex år. Några nedslag i barnbokens historia finns med samt bilderboken som fenomen. Forskare inom ämnet genus och barnlitteraturen är också en central del i denna undersökning. Det är viktigt att diskutera genus och normer i förskolan och då är böcker ett bra hjälpmedel för detta, då de innehåller både bilder och text och har både tydliga och dolda budskap. Det är även användbart då man ska utveckla barnens kritiska förmåga inom media, eftersom media sänder ut många signaler om normer som finns i samhället. Utifrån egna erfarenheter träffar man på många olika barnböcker idag som uppfyller samhällets normer på hur man ska vara som människa om man tillhör en viss grupp. Det finns barnböcker som är stereotypa och riktar sig specifikt till flickor och de som riktar sig till pojkar. Sedan finns det böcker som behandlar ämnen som bryter från normerna, barnböcker som visar individer och inte har könet som man är född med i centrum. Jag har avslutat denna undersökning med en diskussion.

Relevans för yrkesrollen - Då jag inom min utbildning är inriktad mot de yngre barnen och förskolan, den period som lägger grunden för hela livet, anser jag att det är viktigt att diskutera genus och normer i förskolan. Då är böcker ett bra hjälpmedel eftersom de innehåller både bilder och text och har både tydliga och dolda budskap. De är även användbara då man ska utveckla barnens kritiska förmåga inom media, eftersom media sänder ut många signaler om normer som finns i samhället. Jag anser att man ska ha ett medvetet urval av vad och vilka böcker man som pedagog presenterar för barnen, och även vilka mål, syften och teman i förskolan som man kan koppla till detta.

Innehållsförteckning

1. Introduktion	4
1.1 Syfte	4
1.2 Frågeställningar	4
1.3 Begrepp	4
2. Litteraturgenomgång	5
2.1 Läroplanen för förskolan	5
2.2 Barnbokens historia	6
2.3 Bilderboken som fenomen	7
2.4 Tidigare forskning om barnlitteratur i förhållande till genus	8
3. Metod	10
3.1 Val av bilderböcker	10
3.2 Metodval och tillvägagångssätt	12
4. Resultatredovisning	13
4.1 Siv sover vilse	14
4.2 Billy blir arg	15
4.3 Bu och Bä får besök	16
4.4 När prinsessor vaknar om natten	17
4.5 Barbapapa	18
4.6 Aja baja, Alfons Åberg	19
5. Diskussion	20
6. Sammanfattning	24
7. Referenser	26
8. Bilaga	28

1. Introduktion

Under min tid på lärarprogrammet har jag stött på många olika ämnen, lärare och föreläsare. När jag läste min inriktning Kultur & språk, fastnade jag för barnlitteraturen. Det var fascinerande att läsa och analysera barnböcker ur olika perspektiv samtidigt som det gav mycket inför min roll som framtida pedagog. Detta gjorde att jag i ett senare stadium valde en längre specialisering inom läs- och skrivinlärning, som även behandlade barnlitteratur. Genus var ytterligare ett ämne som togs upp tidigt under lärarprogrammet och som jag kom att intressera mig för. Jag tycker att det är viktigt att man behandlar människor utifrån att de är individer och inte efter vilket kön man är född med. Med utgångspunkt ifrån detta blev valet av undersökningsämne inte svårt.

Då jag inom min utbildning är inriktad mot de yngre barnen och förskolan, den period som lägger grunden för hela livet, anser jag att det är viktigt att diskutera genus och normer i förskolan. Då är böcker ett bra hjälpmedel eftersom de innehåller både bilder och text och har både tydliga och dolda budskap. De är även användbara då man ska utveckla barnens kritiska förmåga inom media, eftersom media sänder ut många signaler om normer som finns i samhället. Utifrån egna erfarenheter träffar man på många olika barnböcker idag som uppfyller samhällets normer på hur man ska vara som människa om man tillhör en viss grupp. Det finns barnböcker som är stereotypa och riktar sig specifikt till flickor och de som riktar sig till pojkar. Sedan finns det böcker som behandlar ämnen som bryter mot normerna, barnböcker som visar individen och inte har könet i centrum.

Läroplanen för förskolan (Lpfö98), som kommer att tas upp i ett senare avsnitt, behandlar jämställdhet som ett relevant ämne i förskola och skola. Den diskuterar normer och värderingar och att man som pedagog ska fostra barnen till individer och demokratiska medborgare.

I denna undersökning kommer sex bilderböcker riktade till barn i åldern tre till sex år att analyseras utifrån en semiotisk bildanalys. Denna modell kommer även att förklaras närmare under metodavsnittet. I metod och resultatdelen kommer några nedslag i barnbokens historia att finnas med samt en översikt av bilderboken som fenomen.

1.1 Syfte

Syftet med denna uppsats är att med hjälp av en semiotisk analysmodell söka svar på nedanstående frågeställningar och försöka att ta reda på vilka normer som finns i barnlitteratur utifrån ett genusperspektiv, att söka efter karaktärer som avviker från normen samt beröra vad normer och värderingar säger utifrån läroplanen för förskolan och barnlitteraturen.

1.2 Frågeställningar

- Hur ser de stereotypa rollerna ut i bilderböcker?
- Finns det karaktärer i barnlitteraturen som avviker från normen, hur ser rollerna ut där isåfall?
- Vad säger normerna och värderingarna utifrån Läroplanen för förskolan och barnlitteraturen?

1.3 Begrepp

Det finns ett par grundläggande begrepp som är väsentliga för denna uppsats och som hänger ihop med ovanstående frågeställningar som behöver klargöras. Dessa är stereotyp, norm, genus och bilderbok som kortfattat kommer att redogöras för under detta avsnitt.

Stereotyp - En stereotyp kan vara en uppfattning om alla de individer som tillhör en viss grupp, exempelvis kön och klass. Man skapar sig uppfattningar om vissa grupper genom stereotyper utan att man egentligen vet om uppfattningen är korrekt. Vanligtvis så är stereotyper uppbyggda på viss faktisk kunskap och det förenklar hanteringen av våra intryck, detta kan också påverka oss hur vi "är" samt hur vissa grupper "bör" vara. (www.ne.se)

Norm - Normer är det "normala" beteendet i t.ex. en social grupp. De normsystem som ingår i en grupp bör överensstämma med en individs handlingar och att de normer som finns är präglade av de sociala värden som finns i samhället. (www.ne.se)

Genus - "Genus är ett begrepp som används för att förstå och urskilja de sociala och kulturella faktorer som gör att tjejer och killar förväntas vara på ett visst sätt." (Josefson, *Genus - hur påverkar det dig?* (2005) s. 5)

Bilderbok - "En bilderbok är inte detsamma som en bok med bilder i, utan en bok där bilderna spelar en dominerande roll. I regel förekommer minst en stor bild per uppslag. Bilderna är oftast, men inte nödvändigtvis, tryckta i färg." (Nettervik, *I barnbokens värld* (2002) s. 67)

2. Litteraturgenomgång

Detta avsnitt kommer att inledas med citat och ståndpunkter från läroplanen för förskolan – Lpfö98. Sedan kommer kort historik över två betydande böcker inom barnlitteraturen samt vad forskare anser om bilderboken som fenomen. Slutligen kommer en genomgång av tidigare forskning inom området barnlitteratur i förhållande till genus.

2.1 Läroplanen för förskolan

När man arbetar inom skolväsendet följer man flera styrdokument. En av de som är riktade mot förskolan är Lpfö-98, Läroplanen för förskolan. Läroplanen tar upp hur man ska arbeta när det gäller att föra vidare kunskap som exempelvis grundläggande värderingar. Läroplanen bygger på hur samhället ser ut och att det är i ständig förändring. För att få svar på några av mina frågeställningar tar jag hjälp av läroplanen för förskolan. Vad säger då läroplanen om samhällets värdegrund och normer?

Läroplanen för förskolan tar upp en av de viktigaste grundläggande uppgifterna, att förskolan ska förankra de värden som vårt samhälle vilar på.

Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan könen samt solidaritet med svaga och utsatta är värden som förskolan skall hålla levande i arbetet med barnen. (...) Barn tillägnar sig etiska värden och normer främst genom konkreta upplevelser.

Lpfö-98, s.3

Läroplanen tar också upp begrepp som förståelse och medmänsklighet. Förskolans verksamhet skall bestå av omsorg om individens utveckling och dess eget välbefinnande. Barn i förskolan skall inte diskrimineras vare sig på grund av "kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning hos någon anhörig eller funktionshinder eller för annan kränkande behandling." (Lpfö-98, s. 3)

Läroplanen tar även upp saklighet och allsidighet. Under detta avsnitt skrivs det bland annat om jämställdhet:

Vuxnas sätt att bemöta flickor och pojkar liksom de krav och förväntningar som ställs på dem bidrar till att forma flickors och pojkars uppfattning om vad som är kvinnligt och manligt. Förskolan skall motverka traditionella könsmönster och könsroller. Flickor och pojkar skall i förskolan ha samma möjligheter att pröva och utveckla förmågor och intressen utan begränsningar utifrån stereotypa könsroller.

Lpfö-98, s. 4

Läroplanen har mål och riktlinjer för hur man ska arbeta. Det beskrivs att man aktivt och medvetet ska påverka och stimulera barnen när det gäller att utveckla deras förståelse för vårt samhälles gemensamma demokratiska värderingar. De normer och värden som läroplanen tar upp under mål och riktlinjer är dessa:

- Förskolan skall sträva efter att varje barn utvecklar
- öppenhet, respekt, solidaritet och ansvar,
- förmåga att ta hänsyn till att leva sig in i andra människors situation samt vilja att hjälpa andra,
- sin förmåga att upptäcka, reflektera över och ta ställning till olika etiska dilemman och livsfrågor i vardagen,
- förståelse för att alla människor har lika värde oberoende av social bakgrund och oavsett kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning eller funktionshinder och
- respekt för allt levande och omsorg om sin närmiljö.

Lpfö-98, s. 8-9

2.2 Barnbokens historia

En forskare och författare inom barnlitteraturens historia som redan tidigt specialiserade sig inom detta ämne är Göte Klingberg som bland annat har skrivit *Den tidiga barnboken i Sverige* (1998). Han skriver att den traditionella åsikten är att den västeuropeiska barnlitteraturen inte tog sin början förrän under 1700-talet och var en skapelse av upplysningens pedagoger. Han skriver även om fransmannen Philippe Ariés, forskare, som ansåg att det skulle finnas en tydlig gräns mellan barn och vuxna samt att även barn skulle ha en egen litteratur. Under den senare forskningen har det uppmärksammats att det fanns tidigare barnlitteratur innan 1700-talet.

Det finns, bland alla barnböcker i historien, två stycken som har gjort ett stort avtryck i barnlitteraturens historia. Barnlitteraturforskaren Ingrid Nettervik skriver om dem i sin bok "I barnbokens värld" (2002) och hänvisar till Klingberg. Han hävdar att den första svenska barnboken var *Jungfruspegel* av Johannis Laelius som publicerades 1591. De skäl han anger är att den var skriven på svenska och att den inte var avsedd som lärobok för skolan eller kyrkan, samt att den enbart riktar sig till unga läsare. Nettervik anser att boken visserligen är skriven på svenska, men att själva boken är tysk och översatt till svenska. Hon skriver vidare att det är en regelbok om hur man ska vara som flicka och att den inte är berättande.

Nettervik berättar även om Heinrich Hoffman, som var en pionjär när det gäller bilderböcker. Hans berömda bilderbok "Der Struwelpeter" anses vara den första barnbok som trycktes med färglitografiteknik.

Bakgrundshistorien var följande: Julen 1844 försökte Hoffman hitta en lämplig bilderbok till sin son. Han hittade inget som passade, så han bestämde sig för att skriva en egen. Eftersom han arbetade som läkare och brukade berätta sagor för sina barnpatienter hade han vanan inne.

En återkommande saga som Hoffman berättade handlade om en långhårig och ovårdad pojke som kallades för Struwelpeter. Det är denna pojke som har gett namn till bilderboken, men när den kom ut i tryck första gången, 1845 hette den *Lustige Geschichten und drollige Bilder mit 15 schön kolorierten Tafeln für Kinder von 3 bis 6 Jahren*. Det som till slut gjorde att boken trycktes var att Hoffman hade en bekant som arbetade på en förlagsbokhandel. Hoffmans bekant och dennes kompanjon blev intresserad av boken och ville trycka den och den blev så småningom världens mest berömda bilderbok. Den svenska utgåvan kom ut 1849 och med titeln *Julbocken* eller *Den svenske Drummelpelle*. 1872 ändrades titeln till *Pelle Snusk* och det uppfostrande innehållet är påtagligt.

Dessa böcker avspeglade redan då hur man skulle vara för att passa in. Moraliserande och normerande barnböcker om hur man skulle vara som barn respektive ung kvinna och man.

Barn ska lyda sina föräldrar, hålla sig rena och snygga, äta den mat som bjuds och inte plåga djur eller reta andra barn. Den lärdomen stämde väl med tidens inställning till barnuppfostran. Men det rör sig inte om en uppfostrande bok i egentlig mening. De tydliga överdrifterna, det humoristiska tonfallet och de naivistiska bilderna utesluter en bokstavlig tolkning och visar istället fram en kritisk inställning till vissa av dåtidens normer för barnuppfostran.

Nettervik, *I barnbokens värld* (2002) s. 71

Eftersom dessa två normerande böcker gjorde ett stort avtryck är de väsentliga inom barnlitteraturen och dessutom är de riktade mot det ämne som är valt för denna undersökning. *Jungfruspeglarna* är riktad mot flickor och tar upp hur man skulle vara och uppföra sig för att bli en god fru. *Den svenske Drummelpelle* är även normerande när det gäller hur man ska uppföra sig som barn. I och med detta blir de viktiga eftersom båda är byggda på normer och den ena är speciellt riktad till flickor.

Den danska bibliotekarien Vibeke Stybe som specialiserat sig mot barnlitteratur har skrivit *Från Snövit till Snobben. Barnbokens ursprung och utveckling* (1974). I avsnittet om den moraliska pekpinne och exempletets makt skriver hon om 1700-talet då det skedde en tydlig förändring inom barnlitteraturen. Det var då de första barnböckerna som hade underhållande innehåll utkom. Det var barnböcker som inte var avsedda för att brukas i skolan. I övrigt skilde sig inte de underhållande böckerna från skolböckerna eftersom de var skrivna av guvernanter och skolmästare. Syftet med böckerna var att barnen skulle lära sig så mycket som möjligt. Budskap som gudsfruktan, dygd och borgerlig moral hade stor tyngdpunkt i böckerna. För att främja upplysningen tog man till alla medel för att få fram dessa värden, men i själva verket var avsikten att, med hjälp av lekpedagogik, leda barnen till ökad kunskap.

2.3 Bilderboken som fenomen

Metoden i denna undersökning kommer att vara analysering av bilderböcker och detta fenomen kommer därför att klargöras utifrån vad ett par forskare säger. Då det finns ett antal forskare som specialiserat sig inom barnboken, kommer jag att ta utgångspunkt i forskare som specifikt tar upp bilderboken till behandling.

Lena Fridell, forskare och lärare i litteraturvetenskap, tar upp ämnet text och bild i *Bilden i barnboken* (1978). Hon anser att bilden har fått ta över när det gäller ordens funktioner inom information och känslöförmedling. Informationen finns i bilderna, texten är pedagogisk och hjälper läsaren att strukturera upp budskapet samt försöker att förklara den kunskap som bilden ger. I allt fler sammanhang reduceras texten och underordnas bilden, förutom i exempelvis tidningar eftersom texten där är dominerande och har större betydelse än bilden.

Huvudobjektet, när det gäller bilderböcker är ändå bilden och att texten är ett hjälpmedel för att kunna tolka den.

Maria Nikolajeva, professor i litteraturvetenskap och docent i barnlitteratur skriver i *Bilderbokens pusselbitar* (2000) om bilderboken som en unik konstform. Hon finner att bilderböckerna använder sig av en unik kombination av två kommunikationsformer, den verbala och den visuella. Detta är radikalt annorlunda i jämförelse med en roman eller en berättelse för att förmedla information. Bilderboken är syntetiskt medium; med detta anser hon att bilderböcker är som teater eller film där man som mottagare måste sätta ihop en övergripande betydelse som länkar samman det verbala och det visuella.

Ulla Rhedin, bilderboksforskare, föreläsare och kritiker med inriktning mot ett tvärvetenskapligt perspektiv berättar i sin bok *Bilderbokens hemligheter* (2004) att barnets första möte med ordkonst och bildkonst är bilderboken. Bilderboken tillhör det specifika mediet bok. Medierna idag är ett brett fenomen, det är tv, dator, serier och filmer som visar bilder och text. Rhedin klargör att bilderböcker är en långsam konst. Hon anser att man kan läsa som man vill. Beroende på vilken publik man har och om man vill läsa tyst för sig själv eller ägna sig åt högläsning i en lugn tillvaro kan man ta sig igenom boken i sin egen takt. Rhedin berättar vidare att bilderna är ständigt pågående. De är stilla, man vet vad som hänt, men inte riktigt vad som kommer att hända. Det är en spänning från första till sista bilden som blir som en utandning; det blir som en befrielse när man kommit till den där sista bilden. (Rhedin, 2004)

Nettervik (2002) skriver också om media när det gäller barn. Hon berättar att barn födda under mediaåldern är stora mottagare för bilder i olika sammanhang i jämförelse med barn i början på 1900-talet. Televisionen och serierna har ställt bilden i centrum och detta kan vara på både gott och ont. Då masskulturen är lättillgänglig och billig i åtanke erbjuder den inte alltid barn bilder av den konstnärliga sorten som barn borde få. Med detta får bilderboken en viktigare roll och bidrar till en ökad medvetenhet om den konstnärliga bilden. Hon anser även att bilderboken idag betraktas som något självklart, att utbudet är rikt och att böckerna är vackra och bilderna konstnärliga. En författare som förknippas med bilderböcker är bland annat Elsa Beskow med sina vackra naturbilder, Lennart Hellsing, Sven Nordqvist är också viktiga bilderboksförfattare. I barnbokens historia är bilderboken som finns idag ung enligt Nettervik, då det mesta är producerat under 1900-talet.

2.4 Tidigare forskning om barnlitteratur i förhållande till genus

När det gäller forskning i förhållande till genus, har jag valt att specificera mig mot de forskare som riktar sig mot genus och normer i barnlitteraturen. Nettervik (2002) skriver om normer när det gäller barnböcker,

Specifikt för barn- och ungdomsboken är också det didaktiska draget. Att den allra tidigaste litteraturen för barn var religiöst präglad berodde sannolikt på att man så fort som möjligt ville forma den nya samhällsindivid efter den kristna lärans etiska principer. Helgonens liv betraktades som goda föredömen, och just exemplet, det föredömliga eller det avskräckande, kom att bli ett bestående inslag i barnboken, vars främsta uppgift länge ansågs vara att förmedla goda seder och god moral till det uppväxande släktet.

Nettervik, *I barnbokens värld* (2002) s. 10

Nikolajeva har skrivit *Barnbokens byggklossar* (2004) där hon tar upp att vuxna ofta generaliserar när det gäller barnböcker.

Som barnboksförmedlare kommer vi ofta med generaliseringar, som ”Detta är en bra barnbok”, på ett sätt som vi aldrig skulle göra med bedömningar av allmän litteratur. Bra för vilket barn? Pojkar eller flickor? I vilken ålder? Av vilken ras, nationalitet, religion, utbildning, social bakgrund? Barnlitteratur är inte ålders-, köns- eller kulturellt neutral.

Nikolajeva, *Barnbokens byggklossar* (2004) s. 13

En annan diskussion som Nikolajeva driver är hur stor makt vi vuxna har över barnen.

Om det inom den feministiska och den postkoloniala teorin förs häftiga diskussioner om huruvida kvinnolitteraturen kan skrivas av män eller ifall aboriginlitteratur kan skrivas av vita erövrare, så är denna asymmetriska maktposition i barnlitteraturen en definitiv regel: barnlitteratur skrivs av en social grupp för en annan social grupp, av en grupp som har makt för en grupp som är maktlös och förtryckt, ekonomiskt och ideologiskt. Barn i alla världens samhällen saknar ekonomiska resurser, saknar rösträtt och är beroende av vuxna på alla tänkbara sätt. Det är uppenbart att detta faktum måste sätta sin prägel på barnlitteraturens tematik, utformning och ideologiska innehåll.

Nikolajeva, *Barnbokens byggklossar* (2004) s. 16

Hon anser att med detta avspeglar vi samhället igenom barnböckerna och fostrar dem till att bli förtryckare precis såsom vi vuxna kan vara,

Dessutom uppvisar barnlitteraturen ett ständigt byte av maktförhållandet: gårdagens barn växer upp och blir själva förtryckare. Som Pippi Långstrump har formulerat det:

’Det är klart att du måste äta din goda gröt. För om du inte äter din goda gröt, så kan du inte växa och bli stor och stark. Och om du inte blir stor och stark, så orkar du inte tvinga dina barn, när du får några, att äta deras goda gröt... ‘(Pippi Långstrump i Söderhavet, 54; Kursiv i originalet).

Nikolajeva, *Barnbokens byggklossar* (2004) s. 16

Ying Toijer-Nilsson har skrivit ett antal tematiska böcker, bl.a. om jämställdhet. En av dessa är *Berättelser för fria barn. Könsroller i barnboken* (1978). Där tar Toijer-Nilsson upp barnlitteraturens utveckling i Sverige under 60- och 70-talet. Hon berättar att dessa var revolutionerade årtionden då mäns och kvinnors roller i samhället började ifrågasättas. Läsarna av barnlitteraturen började kräva mer av författarna än tidigare. Toijer-Nilsson berättar vidare i boken om att det inte räcker med att pappa ska sy och mamma läsa, som just individ det är attityden och bemötandet som är viktigt. Hon skriver att man ska möta individen och inte bemöta någon utifrån vilket kön man är född med.

Nikolajeva skriver om persongestaltningar utifrån genus. Hon berättar om 60- och 70-talet, då det stora intresset för genus och kön i barnlitteraturen kom. Könsstereotypa roller blev här något av ett begrepp. Man menar att könsstereotyp är något som man förväntas vara, utifrån vad normerna säger och vilket kön man är född med. Nikolajeva tar upp att manligt och kvinnligt byggs på motsatser och därför kan man göra ett abstrakt schema över detta:

Män/Pojkar

starka
våldsamma
känslökalla, hårda
aggressiva
tävlande
rovgiriga

Kvinnor/Flickor

vackra
aggressionshämmande
emotionella, milda
lydiga
självpoffrande
omtänksamma, omsorgsfulla

skyddande
självständiga
aktiva
analyserande
tänker kvantitativt
rationella
osv.

sårbara
beroende
passiva
syntetiserande
tänker kvalitativt
intuitiva

Nikolajeva (2004) s. 129

En annan känd debattör och barnlitteraturförfattare är Lennart Hellsing. Han har skrivit *Tankar om barnlitteraturen* (1999) som tar upp fenomenet flick- och pojkbok. Denna bok gjorde stort avtryck på 60-talet och har blivit flitigt citerad sedan dess och den är intressant eftersom det är en av de första böckerna på svenska som tar upp genusfrågor inom barnlitteraturen. Han frågar sig hur vi vuxna kan ha en gemensam skönlitteraturhylla medan barnens är uppdelad? Hellsing skriver vidare att det finns flickor som läser pojkböcker medan det inte finns så många pojkar som läser flickböcker. I och med detta anser han att det inte finns någon anledning till att dela upp litteraturen. Vill man ta bort flickboken ska man även ta bort pojkboken och det ska finnas en gemensam litteratur för dem båda. Hellsing skriver att det förmodligen alltid kommer att finnas särskilda böcker som läses av flickor och särskilda böcker som läses av pojkar, men att det är en helt annan sak. Han berättar vidare att det inte är miljön och ämnet som avgör om en pojke eller flicka vill läsa boken, utan att det finns personer med av båda könen, att både pojkar och flickor kan spela hjältar och hjältinnor.

Lena Kåreland, forskare och recensent inom litteratur, uppmärksammar också 60-talet som revolutionerande. Kåreland har bland annat skrivit *Modig och stark – eller ligga lågt. Skönlitteratur och genus i skola och förskola* (2005). Hon berättar att den uppdelade barnlitteraturen i förhållande till flickor och pojkar började ifrågasättas på 60-talet. Ungdomsboken kom och blev en gemensam pojke- och flickbok. Man började även fokusera på mansrollen i böckerna. Författarna försökte göra mer nyanserade pojke- och mansroller för att det skulle bli större variation i barnböckerna. Inte långt senare kom figuren Alfons Åberg av Gunilla Bergström.

3. Metod

I detta avsnitt kommer valet av bilderböcker samt avgränsningar för undersökningen att presenteras och även här kommer val av metod att beskrivas samt hur analysprocessen ska gå till.

3.1 Val av bilderböcker

De bilderböcker som jag har valt att analysera är hämtade från BOKUS (www.bokus.se) topplista den 19 april 2010. Det är en lista över de mest populära bilderböckerna som är riktade till barn i åldrarna tre till sex år.

1. *Siv sover vilse* av Pija Lindenbaum
2. *Här kommer tåget* av Arne Norlin och Jonas Burman
3. *Billy blir arg* av Birgitta Stenberg
4. *Bu och Bä får besök* av Lena Landström
5. *När prinsessor vaknar om natten* av Per Gustavsson
6. *Barbapapa* av Annette Tison, Talus Taylor
7. *Alfons leker med ord* som är baserad på Gunilla Bergströms bilderböcker om Alfons Åberg

Eftersom *Här kommer tåget* och *Alfons leker med ord* har inslag av fakta och upplysningar, skiljer de sig från de övriga bilderböckerna. I och med detta är de borttagna från den här undersökningen eftersom de är svårare att analysera på samma sätt som rent skönlitterära bilderböcker. Gunilla Bergströms böcker om Alfons Åberg hade stor genomslagskraft och blev populära på 70-talet och är det än idag. En följd av detta blir att den nästkommande bilderboken på BOKUS lista är skriven av Gunilla Bergström. Det blir då "Aja baja, Alfons Åberg".

Så här ser den slutgiltiga listan ut,

1. *Siv sover vilse* av Pija Lindenbaum från 2009.
2. *Billy blir arg* av Birgitta Stenberg och Mati Lepp från 2006.
3. *Bu och Bä får besök* av Lena Landström från 2006.
4. *När prinsessor vaknar om natten* av Per Gustavsson från 2009.
5. *Barbapapa* av Annette Tison, Talus Taylor, nytryck 2004, utgavs första gången 1970.
6. *Aja baja, Alfons Åberg* av Gunilla Bergström nytryck 2006, utgavs första gången 1973.

Detta gör att det blir totalt sex bilderböcker att analysera. Den första boken är *Siv sover vilse* som är skriven av Pija Lindenbaum. Boken handlar om Siv som har fått en bästa kompis som heter Cerisia. Cerisia bor inte i samma hus som Siv. Siv tycker om Cerisia väldigt mycket, men hemma hos henne luktar det konstigt, maten är konstig och Cerisias hund är äcklig. Siv undrar hur det ska gå att sova över hos Cerisia?

Den andra boken är *Billy blir arg* skriven av Birgitta Stenberg och Mati Lepp. Boken handlar om Billy en helt vanlig dag förutom att idag är allt annorlunda. Det regnar ute och Billy tycker det börjar bli irriterande med Nalles (Billys björn) leende hela tiden. Billy känner hur det spritter i kroppen och han vill skrika. Han vill skrika något elakt.

Den tredje boken är *Bu och Bä får besök* skriven av Lena och Olof Landström. Boken handlar om Bu och Bä, två får. Hos dem är det nu höst. De städar och fejar i trädgården, men de tycker att det är lite konstigt att skottkärran jamar när man kör den. De upptäcker att det är en katt som klättrat upp i ett av träden och inte kan komma ner. Bu och Bä försöker få ner katten på olika sätt.

Den fjärde boken är *När prinsessor vaknar om natten* skriven av Per Gustavsson. Boken handlar om en prinsessa som vaknar på natten av konstiga ljud från källaren. Prinsessan har svårt att somna om och ligger och funderar på om det är det farliga källartrollet som äter prinsessor? På väg ner i källaren möter prinsessan en spindel, en vaktmästare, en groda och ett skelett. Alla säger att hon ska akta sig för trollet, men prinsessan vet att även troll kan besegras.

Den femte boken är *Barbapapa* skriven av Annette Tison och Talus Taylor. Boken handlar om Barbapapa som föds i en helt vanlig trädgård när Jakob vattnar sina blommor. Barbapapa har ingenstans att bo. Han är ledsen och känner sig ensam, ända tills han blir en hjälte och får många nya vänner och ett eget hus.

Den sjätte och sista boken är *Aja baja, Alfons Åberg* skriven av Gunilla Bergström. Boken handlar om Alfons Åberg som bor själv med sin pappa. Idag vill Alfons låna verktygslådan. Pappa svarar "Mmm, men akta dig för sågen." Alfons pappa vill vara ifred och lyssnar inte så mycket på vad Alfons säger. Alfons undrar vad han ska bygga för något?

3.2 Metodval och tillvägagångssätt

När urval av analysmodell skulle göras valde jag Lennart Hellspongs, *Metoder för brukstextanalys* som tar upp olika metoder för att analysera texter. Två metoder som Hellspong behandlar är ideologikritisk analys och hermeneutisk analys. Ideologi innebär helheten av föreställningar och värderingar som präglar hur vi människor ser på samhället, världen och människan. Syftet med den ideologikritiska analysen är att analysera en texts sociala och ideologikritiska funktion. Hermeneutiken står för tolkning, alltså att söka och bearbeta tolkningar i en text.

Barnlitteraturanalyser (2008) är en antologi skriven av en samling av forskare och författare som har analyserat en rad olika barnböcker. En av dem är Anna Grettve, som har skrivit avsnittet *Barnet i klädkammaren*, där hon har analyserat två barnberättelser utifrån kläder, klass och genus. Grettve berättar även om ideologin som analys, i likhet med Hellspong.

Dessa två böcker och analysmodeller har varit till en del hjälp när det gäller att till slut komma fram till en passande analysmodell för bilderböckerna. Detta har utmynnat i en semiotisk bildanalys som Ahlner-Malmström tar upp i *Är barns bilder språk?* (1991). Semiotik innebär läran om tecken och tecknens betydelser. Alla bilder ingår i en kommunikation som är ett samband mellan sändare – bild – mottagare. De två övergripande begreppen inom semiotiken är denotation och konnotation. Denotationen innebär det som är konkret i bilden, det man ser. Alla smådelar i bilden blir olika delbetydelser som tillsammans med bildtexten, sändaren och mottagaren blir en helhetsbetydelse. Allt detta blir då det som bilden representerar. Sedan kommer konnotationen, den står för det som är kulturellt betingat, alltså allt det som orsakar och påverkar oss i vår kultur. I denna tolkningsnivå är kommunikationen riktad mot mottagaren. Konnotationen kan också innebära en ideologi, dvs. en värdering som bilden refererar till.

Semiotisk analysmodell

Denotation innehåller följande element

- Inre kontext som står för bakgrund, mellgrund och förgrund.
- Yttre kontext, det är den text som finns med på bilden. Vad säger texten?
- Sändare av bilden.
- Mottagare av bilden.

Konnotation innehåller språkliga funktioner

- Kulturella associationer spelar in här. Vilken är tyngdpunkten i kommunikationen?
- Syntagmbildning. Har sändaren gjort stora kontraster mellan föremål i bilden för att budskapet ska bli starkare?
- Koder och myter. Finns det några myter i bilden som kan befästa fördomar och halvsanningar?

(Ahlner-Malmström 1991 s. 36)

Valet för denna analys blir att utgå ifrån Nikolajevas schema när det gäller de stereotypa rollerna som finns. För att göra modellen mer inriktad och fokuserad och få svar på frågeställningarna har då den semiotiska analysmodellen och frågeställningarna kombinerats. Jag utgår från följande aspekter:

- Finns det några förväntningar på bilderboken? Kan man ana vad den handlar om?

- Vilka huvud- och birollskaraktärer förekommer i boken? Stämmer huvudkaraktärerna in på de stereotypa könsrollerna? Finns det någon som skiljer sig? Isåfall på vilket sätt.
- Hur ser bildernas miljöer ut i boken?
- Förstärker bilderna texten eller tvärtom? Säger bilderna något som inte texterna säger eller tvärtom?
- Vilket budskap sänder bilderboken? Finns det dolda budskap?

Tillvägagångssättet för denna analys av de sex bilderböcker kommer att följa denna modell. När det gäller normer kommer Nikolajevas schema över stereotypa roller att följas. Dessa kommer även att kopplas samman med miljön i bilderböckerna, eftersom karaktär och miljö oftast går hand i hand.

Detta är då den slutgiltiga analysmodellen som jag kommer att utgå ifrån när jag ska analysera,

Semiotisk analysmodell

Denotation

- Inre kontext som står för bakgrund, mellangrund och förgrund. Vilka karaktärer förekommer i boken? Hur ser bildernas miljöer ut i boken?
- Yttre kontext, det är den text som finns med på bilden. Vad säger texten? Förstärker bilderna texten eller tvärtom? Säger bilderna något som inte texterna säger eller tvärtom?
- Sändare av bilderboken. Vilket budskap sänder bilderboken? Finns det dolda budskap?
- Mottagare av bilderboken.

Konnotation

- Kulturella associationer spelar in här. Vilken är tyngdpunkten i bilderboken? Förväntningar?
- Syntagmbildning. Har sändaren gjort stora kontraster mellan föremål i bilden för att budskapet ska bli starkare? Stämmer huvudrollskaraktärerna in på de stereotypa könsrollerna? Finns det någon karaktär som skiljer sig? Isåfall på vilket sätt.
- Koder och myter. Finns det några myter i bilden som kan befästa fördomar och halvsanningar?

Staffan Stukát tar upp i metodboken *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap* (2005) kvantitativ och kvalitativ undersökning. Den kvantitativa undersökningen är riktad mot de naturvetenskapliga, där empiriska och objektiva mätningar samt observationer har en viktig roll. Den metod som denna uppsats kommer att grunda sig i, är en kvalitativ undersökning, dvs. tolka och förstå det resultat som kommer fram ur analyserna.

Nackdelar med denna specifika analysmodell är att den kan bli för detaljerad. För att få en mer övergripande analys är denna modell inte passande då den är specifik och inriktad. Detta kan göra att eventuella storskaliga analyser blir för krävande och att man inte får ett större perspektiv över de samlade analyserna.

4. Resultatredovisning

Under detta avsnitt kommer de sex utvalda bilderböckerna utifrån den modell som tagits upp under metod avsnittet att analyseras.

4.1 Siv sover vilse

Siv sover vilse är skriven och tecknad av Pija Lindenbaum.

Semiotisk analysmodell

Denotation

Huvudrollskaraktärerna i boken är Siv och Cerisia som är bästa vänner. Birollskaraktärerna är Sivs pappa som är med i början när han lämnar och i slutet på boken när han hämtar Siv hos Cerisia. Cerisias mamma och gammelfarmor är med lite då och då i boken. Cerisias storebror, Elme och Cerisias pappa förekommer mindre i boken än de andra. Miljöerna är sedda ur ett ovanifrånperspektiv. Bilderna är målade i snett uppifrån perspektiv som gör att de som ska föreställa mindre ser jättesmå ut. När de större karaktärerna är med målas de oftast långa och breda för att intrycket ska bli större. Bilderna har mycket färg och innehåller mycket föremål, både stora och små. På natten när de ska sova går Siv upp för att leta efter Cerisia. Mörkret i boken är till en början grått, men ändrar färg då Siv går in i ett nytt rum. Rosa, gult och mörklila är färger som rummen ändras till på natten.

Texten är berättad utifrån Sivs perspektiv genom hela boken. Texten förstärker bilderna med vad som händer just vid det ögonblicket, såsom handlingar och beskrivningar av personer som förekommer på bilden. Bilderna är mer målande och beskrivande än vad texten är. Texten i boken är skriven på en vit bakgrund på ena sidan uppslaget medan på den andra sidan är det en bild som sträcker sig lite över till den sidan med text på, bortsett från på två sidor där bilden täcker hela uppslaget. På det ena uppslaget är texten skriven på en enfärgad bakgrund med inga föremål bakom. På det andra uppslaget så är texten skriven i en grå ruta.

Boken tar upp hur det är att sova över hos en bästa vän för första gången. Siv har vissa förväntningar på hur det är och vad man ska göra när man sover över, men det blir inte riktigt såsom Siv hade tänkt sig. Det visar sig att det inte är så kul att sova över. Boken tar även upp att alla familjer lever på olika sätt. Det finns olika familjekonstellationer och hemkulturer som visar på att vi människor lever olika även fast vi kommer från samma "kultur".

Bilderboken är riktad till barn i åldrarna tre till sex år som inte kan läsa ännu. Då det är meningen att en läskunnig ska läsa för barnet/barnen. Bilderna är beskrivande och "rörliga" så att barnen ändå kan hitta på en historia till bilderna.

Konnotation

Tyngdpunkten ligger på ämnen såsom vänskap, det som man kan vara rädd för och nya möten med människor utifrån ett barnperspektiv. Boken känns förväntansfull med en viss rädsla. Boken handlar om Siv som ska sova borta. Detta verkar vara med skräckblandad förtjusning detta att sova över hos någon för första gången.

Kontraster som uppstår i boken är skillnaden i storlek på karaktärerna. Barnen framställs som små och vuxna som långa och breda. Cerisias gammelfarmor framställs som en liten gammal tant. Utifrån Sivs och Cerisias perspektiv så är det mesta stort i förhållande till dem själva. Siv är en blond långhårig flicka i jeans och turkos tröja med rosa kanin samt blåa och gula skor. Hon har även en liten mus som mjukdjur med sig samt en rosa väska med en hund på. Siv framställs som ett tänkande, mildt, fundersamt, självständigt och aktivt barn. Cerisia är en rödhårig flicka med ljusa byxor och turkos tröja med en kanin på, precis som Siv har. Cerisia har egenskaper som olydig, aktiv, envis, rovgirig och besserwisser. Cerisia visar även på egoistiska handlingar gentemot Siv. Exempelvis när de har ätit varsin glass, så finns det en kvar och denna tar då Cerisia för de är hemma hos henne.

Cerisias rum har gula tapeter och en svart säng med tillhörande litet bord. Sängkläderna är rosa med blommor på. Hon har även mjukdjur spridda på golvet, bland annat en katt och en noshörning. En orange matta med blommor ligger på golvet bredvid sängen. Hon har en gul lampa på bordet samt ett litet spöke och en rosa liten ask. På väggen är det rosa dekorationer och en tavla med rosa ram med ett motiv som föreställer en björn.

Sivs pappa har lite längre hår, stora polisonger, är stor i överkroppen och har långa smala ben och han är iklädd jeans och svart jacka, medan Cerisias mamma har breda höfter och är päronformad med lite kortare mörkt hår och accessoarer. Hon är iklädd ett matchande set med ett par byxor och en tunika. När man knappt får veta något om Sivs pappa får man ändå möta Cerisias mamma lite. Hon visar egenskaper som mild, omtänksam och aktiv. Cerisias gammelfarmor är iklädd klänning med väska och hatt. Hon är en dam som inte säger så mycket och man får känslan av att hon har egenskaper såsom mild, lydig och passiv. Cerisias pappa förekommer nästan inte alls i boken. I början skymtar man honom i en dörröppning med dammsugaren och andra gången sitter han vid matbordet. Han är rödhårig och stor i jämförelse med de andra karaktärerna. Till sist är det Cerisias äldre bror. Han ser ut att vara någonstans i tonåren med svart kort hår och längre lugg. Han har rosa skor, svarta byxor, röd och svartrandig tröja och en sjal som är ljusfärgad med svarta fläckar.

4.2 Billy blir arg

Billy blir arg är skriven av Birgitta Stenberg samt illustrerad av Mati Lepp.

Semiotisk analysmodell

Denotation

Boken handlar om Billy som vaknar upp en dag och inget är som han vill att det ska vara. Alla är så glada och allt ligger på sin plats. Den enda huvudrollskaraktären som finns med i boken är Billy. De övriga karaktärerna är Billys mamma som förekommer minst i boken. Sedan är det Billys granne Lotta och hennes lillebror som kommer för att hälsa på honom, samt deras vän Molly som också kommer förbi. Bilderna är målade precis som man står mitt i handlingen hela tiden och de är klara och färgrika med naturtrogna färger tagna från verkligheten.

Texten är skriven ur ett berättarperspektiv, alltså berättelsen är skriven utifrån en berättares synvinkel. Texten och bilderna hänger ihop med varandra. De kompletterar varandra och texten säger inget mer än vad bilderna gör. Bilderna förstärker texten i bilderboken och ger stöd i handlingar och reaktioner hos karaktärerna.

Billy blir arg är riktad till barn i åldrarna tre till sex år som ännu inte är läskunniga. Budskapet som bilderboken sänder ut är att det är okej att vara arg ibland, även om det visar sig i boken att det var början till en förkylning som gjorde honom. I boken blir Billy arg och låter det gå ut över de andra i berättelsen.

Konnotation

Tyngdpunkten i boken är känslor och vänskap. På framsidan ser man en arg Billy och ett barn som gömmer sig i sin vagn. En morgon när Billy vaknar känner han sig inte alls som vanligt. Han tycker att Nallen hånar honom och att han själv har städat alldeles för fint dagen innan. Barn i hans ålder gör inte sådant, de har det stökigt. Billy låter sina aggressioner gå ut över leksakerna, sin mamma och sina vänner. Boken tar upp att det är okej att visa sina känslor och att bli arg ibland, men att man inte ska låta det gå ut över andra i ens närhet.

Billy ser ut att vara en pojke i 4-5 årsåldern och han har kort blont hår. Han har en basker som är beige med bruna prickar på. Han är iklädd en vit tröja, ett par bruna hängselbyxor, blåa strumpor och ett par svarta skor. Även om Billy upplevs äldre känns det som han är yngre eftersom han ser så liten ut i förhållande till de andra karaktärerna. Billy visar ena stunden beteenden som aggression och våldsamhet, för att senare visa andra sidor som mildhet och sårbarhet. Sedan har vi Billys mamma som har stort rött hår, en lila tröja med mörka lila prickar på samt svarta byxor och skor. Hon upplevs som lugn, trygg och mild. Billys granne Lotta är på besök denna dag. Hon har kort brunt hår med en lila snodd i håret. På fötterna har hon ett par röda gummistövlar samt att hon har på sig en gul tröja och en grön hängselklänning med två stora orangea knappar på. Lotta visar egenskaper som stark, envis, omhändertagande och beskyddande. Sedan har vi Lottas lillebror som inte har något namn i boken. Han sitter mest i sin vagn och är rädd för Billy. Lottas lillebror har en grön mössa och en mörkblå sparkdräkt på sig. En annan birollskaraktär är Molly, som förmodligen också är granne med Billy och Lotta. Molly verkar vara lite äldre än de andra. Hon ser ut att vara i 10-årsåldern och har brunt halvlångt hår samt ett blått och vitt diadem på huvudet. Hon har en rosa och brunrandig tröja, en kjol med som är mönstrad i symmetriska former i färgerna gul, orange, vit och svart. Molly visar sig som en mild och omhändertagande tjej då hon upptäcker att Billy är sjuk och tar honom till hans mamma.

Färgerna i Billys rum är färgrik och var sak är på sin plats. Han har en säng med rosa överdrag och randiga sängkläder, täcket i grönt och vitt och kudden i brunt och orange. Bredvid sängen står det ett grönt litet bord, på bordet ligger en gul freestyle med tillhörande hörlurar. Mellan sängen och bordet har han en krok där han hänger sin mössa. Ovanför sängen har en liten lampa i brunt och beige. På väggen hänger det foton på Billy när han är och badar. Det finns även en mindre hylla som det står en båt på och en figur, även kallad Musse Pigg. På andra sidan rummet står det en blå byrå, bredvid den ligger det en stor rund grön matta. Billy har leksaker som klossar, speldosa, djur och en brandbil.

4.3 Bu och Bä får besök

Bu och Bä får besök är skriven av Lena Landström och illustrerad av Olof Landström.

Semiotisk analysmodell

Denotation

Boken handlar om Bu och Bä som får besök. Det är en katt som har hamnat i ett träd och inte vill komma ner. De gör olika försök till att få ner katten, men det slutar med att de tröttnar och låter katten komma ner själv. De enda karaktärerna som finns med är Bu och Bä, som är två får. De har ett eget hus och denna dag är det städdag i trädgården.

Texten är skriven ur en berättares perspektiv. Bilderna och texten kompletterar varandra. Dock så sänder bilderna något mer än vad texten säger, exempelvis katten. Man kan se katten liten här och där utan att Bu och Bä gör det och det påpekas inte heller i texten. De upptäcker inte katten förrän den sitter i trädet medan man som läsare ser den långt innan.

Boken är riktad till barn i åldrarna tre till sex år. Denna bok innehåller mycket mindre text än de övriga utvalda böckerna. Boken tar upp frågor som att hjälpa någon i nöd samt att det kan vara svårt att få locka på en envis katt som sitter fast i ett träd. Katten är rädd och vill inte komma ner. Bu och Bä sätter dit en plank som katten kan klättra ner på, även fast den ännu inte riktigt vill. Den kommer inte ner förrän Bu och Bä gått och lagt sig för att sova.

Konnotation

Tyngdpunkten läggs på Bu och Bäs försök till att få ner en katt, som kommit på besök. När de inte lockar på katten längre, kommer den tillslut ner. På framsidan av boken ser man två får, alltså Bu och Bä med varsin kratta, ståendes i trädgården och med en stor hög löv.

Berättelsen handlar om två får som ser likadana ut. För att skilja fåren åt har illustratören målat Bu med blåa kläder och Bä med röd. Bu har blåa hängselbyxor, en blålila halsduk samt svarta stövlar. Bä har en röd rosett i håret, en röd klänning, rosa halsduk och ett par svarta stövlar. Bu och Bä är lika i övrigt på bilderna. Det finns små saker som skiljer dem åt. Exempelvis kommer Bä med alla idéer när det gäller att lösa kattproblemet, samtidigt som Bu upplevs som lat, hungrig och tafatt. Det finns inga direkta miljöer som binder sig till karaktärerna. Man får se deras sovrum där sängarna inte skiljer sig från varandra. I boken förekommer även deras kök som inte sticker ut, utan ser ut som ett vanligt stereotyp kök. Eftersom man inte får reda på Bu eller Bäs kön i boken blir deras kläder det dolda budskapet.

4.4 När prinsessor vaknar om natten

När prinsessor vaknar om natten är skriven och illustrerad av Per Gustavsson.

Semiotisk analysmodell

Denotation

Boken handlar om en prinsessa som vaknar på natten av att hon hör konstiga ljud. Men eftersom hon är en modig prinsessa ska hon gå ner i källaren för att kolla vad som finns därnere. På vägen ner i källaren träffar hon på flera olika figurer som varnar henne för källaren. De figurer som prinsessan stöter på vägen ner i källaren är en spindel, en vaktmästare till slottet, ett skelett och en groda.

Bilderboken är skriven utifrån en berättares perspektiv, dvs. en person som inte finns med i berättelsen. Texten och bilderna kompletterar varandra. Texten är beskrivande, exempelvis berättar den vad som händer och om känslor som uppstår. Bilderna är färgglada och är inte riktigt naturtrogna fullt ut då det finns en rosa spindel med.

Bilderboken är riktad till barn i åldern tre till sex år. Budskapet som sänds ut är att prinsessor också kan vara modiga och inte behöver stämma in på den stereotypa könsrollen.

Konnotation

Tyngdpunkten i boken läggs på hur prinsessor är och ska vara. Den tar upp att prinsessor inte bara sitter och är söta. På framsidan ser man en glad prinsessa som går ner för en trappa, hållandes en fackla, och som letar efter trollet i källaren.

Det finns en huvudrollskaraktär och det är prinsessan. Hon har halvlångt blondt hår och en liten krona på huvudet. Prinsessan är iklädd en rosa klänning med blålila mantel. I midjan har hon ett skärp med en krona som spänne samt på fötterna har hon ett par lila stövlar. I handen håller hon ett svärd. Hon visar egenskaper som stark, aktiv, skyddande och självständig. De övriga karaktärerna är bland annat en rosa spindel som har sex ben och fyra ögon. Den andra är en vaktmästare som har kort brunt hår. Han har gröna byxor, en vit skjorta och ett par ljusa skor. Han upplevs som lång och smal i förhållande till prinsessan och spindeln. Den tredje som prinsessan träffar på är ett skelett och den sista är den gröna grodan. Väl nere i källaren träffar alla karaktärer på trollet. Trollet är gigantiskt i jämförelse med de andra karaktärerna i boken. Han är hårig och barfota. På kroppen har han en trasig ljusgrön t-shirt och ett par trasiga gröna byxor.

På natten är prinsessans rum mörkt och det mesta i rummet får en annan nyans än på dagen. Hon har en stor guldsäng på hjul med i bågar olika mönster. Bredvid sängen har hon en liten trappa som gör att man kan klättra upp i sängen. Vid sidan av sängen står även ett mindre bord med vågigt tyg, på bordet har hon en kanna och en mugg. Ovanför bordet har hon ett foto på en hund, som förmodligen är samma hund som ligger i sängen. På andra sidan sängen står det ett likadant bord med en grön kudde på. På kudden har hon en av sina kronor, de andra har hon i ett skåp på väggen. På golvet ligger det en matta med en krona på.

I berättelsen ger prinsessan saker hon har på sig till de olika karaktärerna hon träffar på. Spindeln vill ha kronan i utbyte för att han ska hålla upp spindelnet. Vaktmästaren får låna hennes skärp så han slipper hålla i sina byxor, då de åker ner hela tiden. Hennes svärd går sönder när hon försöker ta sig igenom en mur. Där träffar de på skelettet som fryser och han får då låna prinsessans mantel. Till sist träffar de på grodan som har känsliga fötter. Prinsessans lånar då ut sina stövlar till grodan så han kan hoppa i vattnet med dem andra grodorna. När de väl kommer ner till trollet blir det förvirrat och undrar vem som är prinsessan som han ska äta upp. En av figurerna har en krona på huvudet, men det ser ut som en spindel. Den andra har ett bälte med en krona på, fast det ser ut som en vaktmästare. Den tredje har en mantel som prinsessor har, fast det ser ut som ett skelett. Den sista karaktären har prinsessstövlar, men det ser ut som en groda. Prinsessan ser nu ut som en "vanlig" flicka. Trollet grubblar så mycket så att det somnar. Alla blir glada, för att nu blir det lugnt i källaren. Boken sänder även ut signaler om att prinsessor vet och kan väldigt mycket.

4.5 Barbapapa

Barbapapa är skriven och illustrerad av Annette Tison och Talus Taylor.

Semiotisk analysmodell

Denotation

Berättelsen handlar om Barbapapa som föds och växer upp samt visar hur han tar sig fram i tillvaron. På framsidan ser man Barbapapa och alla karaktärer som är med i berättelsen. Huvudkaraktären är Barbapapa, som boken handlar om. De övriga karaktärerna är Jakob samt Jakobs mamma och pappa och sedan är det djur från parken och människor som bor i staden.

Berättelsen är skriven ur ett berättarperspektiv, en tredje person som står utanför handlingen. Det är kortare meningar och stora bilder i boken. Bilderna förstärker texten genom att visa ett steg längre än vad texten gör.

Bilderboken är riktad till barn i åldern tre till sex år. Författarna vill sända budskapet om att även fast man är stor och klumpig, så kan man fortfarande vara bra på något annat. Barbapapa blir hjälte för att han räddar en massa människor och får sedan komma tillbaka hem till Jakob och hans föräldrar.

Konnotation

Boken handlar om Barbapapa, som föds i Jakobs trädgård när han vattnar blommorna. Jakobs mamma tycker att de inte kan ha kvar Barbapapa, eftersom han har blivit så stor. Han flyttar då till en djurpark och blir olycklig. Barbapapa upptäcker att han kan förvandlas till olika former och tar sig ut genom sin bur. Han formar sig till andra djur som finns inne på parken. Till slut säger djurparksföreståndaren att han inte kan behålla Barbapapa längre. Han vet inte vart han ska ta vägen, så han provar på biografen och hotellet, men de har ingen plats för honom. Det börjar brinna i ett hus och Barbapapa formar sig till en trappa så att alla människor kan ta sig ut. Brandmännen blir glada och bjuder Barbapapa på något att dricka. Därefter fångar Barbapapa en leopard som skötarna senare tar hand om. Barbapapa blir känd

och folket firar honom som en hjälte. Han letar nu upp Jakob igen och Jakob blir glad för att han är tillbaka. Jakobs föräldrar välkomnar Barbapapa och bygger ett hus åt honom. Han älskar att leka och alla tycker om honom. Om man vill så kan man hälsa på honom.

Barbapapa är en stor rosa figur som kan forma sig till olika saker. Han har små korta armar och långa ögonfransar. Egenskaper som visas är aggressionshämmad, mild, lydig, omtänksam, sårbar då han gråter flera gånger i boken. Barbapapa växer under jorden i Jakobs trädgård och föds när han sticker upp ovan jord. Miljöerna innehåller mycket färger och djur. På slutet får man se Barbapapas hus som de bygger åt honom. Huset är flerfärgat i grönt och vitt med en gul brevlåda.

I början får Barbapapa flytta för att Jakobs mamma tycker han blivit för stor. Han räddar människor och blir känd hjälte i staden. Han blir firad och får flytta tillbaka till Jakobs och hans föräldrar.

4.6 Aja baja, Alfons Åberg

Aja, baja Alfons Åberg är skriven och illustrerad av Gunilla Bergström

Semiotisk analysmodell

Denotation

Boken handlar om Alfons Åberg som vill leka med sin pappa. Idag vill pappa läsa tidningen och vill inte bli störd. När vuxna inte vill bli störda bryr de sig inte om vad barnen gör för de är så upptagna. Alfons frågar pappa om han kan få låna verktygslådan. Det får Alfons, men han får inte röra sågen. Det finns två huvudkaraktärer i boken, det är Alfons och hans pappa. Alfons har även en katt som heter Pussel.

Texten är skriven ur ett berättarperspektiv. Det är mer text i jämförelse med de andra bilderböckerna och det är även mer dialogprat. Bilderna och texten kompletterar varandra då både bilderna och texten visar handlingar och känslouttryck. På framsidan ser man Alfons Åberg iklädd gröna byxor, grön tröja och bruna skor. Han har kort mörkt hår, en hammare i ena handen och spik i den andra. Det ser ut som han bygger en koja.

Alfons Åberg är riktad till barn i åldern tre till sex år men har inget specifikt kön som den är riktad mot. Budskapet som sänds ut är att man kan ta till andra knep utan att använda vissa saker, som exempelvis sågen. Alfons pappa lyssnar inte direkt på vad Alfons säger, utan säger bara att Alfons ska akta sig för sågen. Det slutar med att Alfons pappa blir förvånad och undrar vad Alfons gjort, men sedan vill pappan vara med och leka. Alfons älskar att leka med vuxna.

Konnotation

Boken startar med att berättaren presenterar Alfons, sedan börjar berättelsen direkt. Idag vill Alfons leka med sin pappa men det vill inte pappa. Då frågar Alfons om han får låna verktygslådan och det får han, men han får inte röra sågen. Alfons bygger och bygger, han använder hammaren för att spika och tumstocken för att mäta. Han hittar även en trasig pall som han kan använda. Alfons spikar så mycket att han inte längre kommer ut och då låtsas Alfons att han byggt en helikopter. Han flyger till jungeln och träffar på en massa djur, men sedan kommer det ett stort lejon som vill äta upp Alfons. Han skriker att han behöver hjälp och att han måste ha sågen. Alfons pappa säger att Alfons inte får ha sågen och rör inte blicken från tidningen. När Alfons fortsätter tittar Alfons pappa upp från tidningen. Alfons pappa blir chockad först, men lugnar sedan ner sig. Han tycker helikoptern är fin och vill också vara med att leka. De flyger länge, länge och till slut säger Alfons pappa att nyheterna

börjar och att han måste sluta leka. Alfons berättar att han bara lekte att han inte kunde komma ut och han ålar sig ur helikoptern och då skrattar Alfons pappa.

I boken har Alfons sina gröna kläder, bruna skor samt upplevs som mild, aktiv, iderik, fantasifull och lydig. Alfons pappa däremot har brun tröja, bruna byxor och gröna tofflor. Han har flint på huvudet och lite hår på sidorna av huvudet. Han upplevs som frånvarande, bestämd, lekfull, skyddande och fantasifull. Miljöerna är färglada och på utvalda ställen är det verkliga ting ditklistrade. Exempelvis en matta som ser ut som en riktig matta, på tidningen är det urklipp från en verklig tidning och det är en riktig bild på teven. Alfons pappa sitter i en röd och gul fåtölj och i munnen har han en pipa. Bredvid står det en golvlampa samt ett litet bord. På bordet står det en flaska och ett glas med något brunt i som bubblar. När Alfons leker så är Pussel med och tittar ibland. Alfons har verktyg brädor och en blå bil med sig.

5. Diskussion

Jag kommer här att diskutera mina resultat utifrån syftet och frågeställningarna för denna undersökning, att med hjälp av en analysmodell, med specifika frågeställningar söka svar på hur exempelvis hur genus finns representerat i undersökningsmaterialet. Hur ser de stereotypa rollerna ut i bilderböcker? Finns det karaktärer i barnlitteraturen som avviker från normen och hur ser rollerna ut där isåfall? Vad säger normerna och värderingarna utifrån Läroplanen för förskolan – Lpfö98 och barnlitteraturen? Jag kommer att börja med en genomgång med de sex bilderböckerna och koppla detta till litteraturen som tagits upp tidigare. När det gäller valet av den semiotiska bildanalysen gav den många svar, såväl text som bildanalys, och utifrån detta kunde den med lätthet inriktas mot genusfrågor. Något som skapade omfattande underlag för en vidare diskussion.

Siv sover vilse handlade om Siv som skulle sova över hos sin nya bästa vän Cerisia för första gången. Även fast Siv verkar uppspelt för att sova över, verkar det som att hon är osäker och blyg med vad som händer. Det blir inte riktigt som Siv hade tänkt sig och vill nog inte sova över hos någon igen. Boken tar även upp olika familjekonstellationer i, dvs. att Cerisias familj inte är en typisk kärnfamilj med mamma, pappa och barn, utan har även gammelfarmor hemma. Den visar på att det kan finnas olika hemkulturer, även fast man är född i samma ”kultur”.

De två huvudrollskaraktärerna som var med i boken var, Siv och Cerisia. Siv är en blond långhårig flicka i jeans. Hon har även en turkos tröja med en rosa kanin på till detta har hon gula och blåa skor. Siv framställs som ett tänkande, milt, fundersamt, självständigt och aktivt barn. För att koppla Sivs karaktär till Nikolajevas schema över stereotypa roller när det gäller pojkar och flickor har Siv många egenskaper som en flicka, men som man ändå kan se, går vissa egenskaper in på pojksidan. Siv är alltså ingen typisk flicka i sitt beteende utan är blandad. När det gäller Sivs kläder har hon inget direkt som utmärker henne för att vara flicka eller pojke utan är ganska neutrala, förutom den lilla rosa kaninen på tröjan som kan kopplas till något stereotypt ”flickigt”, eftersom den är rosa och man vanligen kopplar rosa till flickor och blått till pojkar. Den turkosa tröjan kan också höra hit, till det som är stereotyp ”pojkit”.

När det gäller Cerisia, har hon kort rött hår och ljusa byxor. Hon har även en likadan tröja som Siv har. Cerisia visar egenskaper som olydig, aktiv, envis, rovgirig och besserwisser. Hon visar även på egoistiska handlingar då de båda flickorna äter glass. Cerisia tar den sista glassen eftersom de är hemma hos henne. Man får lite uppfattning av att hon inte vill att Siv ska vara där. Nu är dem inne på Cerisias revir och här bestämmer hon om allt. Ska man följa

Nikolajevas schema, har Cerisia en stereotypisk pojkes egenskaper. Cerisia skiljer sig alltså från att vara en stereotypisk flicka och avviker från normen, precis som Siv gör.

De andra karaktärerna i boken var Sivs pappa, Cerisias mamma, pappa, storebror och gammelfarmor. Då man bara fick träffa på Sivs pappa en kort stund kan man bara bedöma honom efter hur han ser ut. Han hade en typisk kroppsform som en man, Y-formad. Alltså bred upp till och smalare ner till, kroppsmässigt. Han hade vanliga jeans och svart jacka på sig. Sivs pappa hade även lite längre hår uppsatt i hästsvans och flint mitt på huvudet. Detta gjorde att han troligtvis hade sin storhetstid under 80-talet och förmodligen är en typisk hårdrockskille. Cerisias mamma däremot verkar vara en stereotypisk hemmafru då hon är päronformad kroppsmässigt. Hon har kort mörkt hår, accessoarer och ett rosa matchande sett med byxa och tunika. Cerisias mamma är aktiv, mild och omtänksam, vilket gör att hon stämmer in på Nikolajevas schema över stereotypa kvinnor. Cerisias pappa får man knappt se i boken, man ser honom en gång i en dörröppning med dammsugaren och andra gången vid matbordet. Han uppfattas som stor i jämförelse med de andra karaktärerna i boken. Sedan har vi Cerisias gammelfarmor som är tecknad som en väldigt gammal dam, hon har bland annat hatt och väska, då det förmodligen är den stereotypa bilden man har av gamla damer. Hon visar sidor som lugn, mild och passiv, man får knappt se henne och att hon säger nästan inte något alls i boken. Till sist har vi då Cerisias storebror som upplevs som lång, kort svart hår och lite längre lugg. Han har rosa skor, svart byxor, röd och svartrandig tröja och en sjal som är ljusfärgad med svarta fläckar på. Han ser ut att vara någonstans i tonåren och tillhör en subkultur. Han blir då stereotyp inom och för den.

Siv sover vilse är en underhållande bok, färgglad och en del fantasi finns med. Den här boken är modern i sig och tar upp ämnen som finns i samhället idag, då man kan reflektera över bokens budskap. Precis då som nu, enligt Nettervik, vill man föra fram budskap genom barnlitteraturen. Man kopplar samman läroplanens värderingar om moral i barnlitteratur, för att visa hur man ska behandla andra människor.

Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan könen samt solidaritet med svaga och utsatta är värden som förskolan skall hålla levande i arbetet med barnen. (...) Barn tillägnar sig etiska värden och normer främst genom konkreta upplevelser.

Lpfö-98, s.3

Billy blir arg handlade om en dag då allt inte är som vanligt. Tyngdpunkten för denna var känslor och vänskap. Budskapet som togs upp, visar att det är okej att vara arg ibland. Men även fast det är okej att visa känslor behöver man inte låta negativa känslor gå ut över någon annan, som Billy gör i boken.

Billy ser ut att vara en pojke i 4-5 årsåldern och har kort blondt hår. Han har en basker som är beige med bruna prickar på. Han är iklädd en vit tröja, ett par bruna hängselbyxor, blåa strumpor och ett par svart skor. Även fast Billy upplevs äldre känns det som han är yngre, eftersom han ser så liten ut i förhållande till dem andra karaktärerna. Billy visar beteenden som aggression och våldsamhet. För att senare visa andra sidor som mild och sårbar. Billy stämmer in på båda beskrivningarna i Nikolajevas schema när det gäller pojkars och flickors stereotypa beteenden. Han är sårbar samtidigt som han ska spela tuff inför dem andra.

De övriga karaktärerna är bland annat Billys mamma som har stort rött hår, en lila tröja med mörka lila prickar på samt svart byxor och skor. Hon upplevs som lugn, trygg och mild. Billys granne Lotta är på besök denna dag. Hon har kort brunt hår med en lila snodd i håret. På

fötterna har hon ett par röda gummistövlar samt att hon har på sig en gul tröja och en grön hängselklänning med två stora orangea knappar på. Lotta visar känslor som stark, envis, omhändertagande och skyddande. Sedan har vi Lottas lillebror, som inte har något namn i boken. Han sitter mest i sin vagn och är rädd för Billy. Lottas lillebror har en grön mössa och en mörkblå sparkdräkt på sig. En annan birollskaraktär är Molly, som förmodligen också är granne med Billy och Lotta. Molly verkar vara lite äldre än dem andra. Hon ser ut att vara i 10-årsåldern och har brunt halvlångt hår samt ett blått och vitt diadem på huvudet. Hon har en rosa och brunrandig tröja, en kjol med som är mönstrad i symmetriska former i färgerna gul, orange, vit och svart. Molly visar sig som en mild och omhändertagande tjej, då hon upptäcker att Billy är sjuk och tar honom till hans mamma. Några av dessa skiljer sig från samtidigt som några uppfyller Nikolajevas schema. En av dem som skiljer sig är grannen Lotta som inte stämmer in på den stereotypa rollen, eftersom hon inte krusar Billy när han blir arg.

Tidigare tog Rhedin upp att man förr formade barnen genom barnlitteraturen när det gällde normer. Precis som i *Siv sover vilse* och *Billy blir arg* handlar budskapet om moralen, hur vi ska behandla varandra och detta visar att barnlitteraturen är fostrande även idag.

Boken *Bu och Bä får besök* handlar om en helt vanlig dag, då Bu och Bä ska städa. Tyngdpunkten läggs på Bu och Bäs försök till att få ner en katt, som kommit på besök. När de inte lockar på katten längre kommer den till slut ner.

Berättelsen handlar om två får som ser likadana ut. För att skilja fåren åt har illustratören målat Bu med blåa kläder och Bä med röd. Bu har blåa hängselbyxor, en blålila halsduk samt svarta stövlar. Bä har en röd rosett i håret, en röd klänning, rosa halsduk och ett par svarta stövlar. Bu och Bä är lika i övrigt på bilderna. Det finns små saker som skiljer exempelvis så kommer Bä med alla idéer när det gäller att lösa kattproblemet. Samtidigt som Bu upplevs som lat, hungrig och tafatt. Eftersom man inte får reda på Bu eller Bäs kön i boken blir deras kläder det dolda budskapet. Färgerna i Bu och Bäs kläder kan man tolka som att Bu är manlig och Bä kvinnlig, även fast karaktärerna upplevs som tvärtom i boken. Alltså Bä som ska föreställa av det kvinnliga könet visar hon egenskaper som en manlig, medan Bu är tvärtom. Allt detta enligt Nikolajevas schema, när det gäller hennes mall över rollerna. Toijer-Nilsson berättade om jämställdhet i barnböcker. Detta kan man även koppla till Bu och Bä. Hade man inte köns markerat fåren med rött och blått, skulle man inte vetat vad de var för kön och hade det egentligen haft någon betydelse för boken, dess handling och budskap? Det som är bra med berättelser om djur är att dem inte går att könsbestämma, ändå har författaren och illustratören gjort detta. Varför? För att vi människor i samhället har en önskan om att gruppera i andra människor i grupper eller fack?

Boken *När prinsessor vaknar om natten* handlar om en prinsessa som vaknar på natten av att hon hör konstiga ljud. Men eftersom hon är en modig prinsessa ska hon gå ner i källaren för att kolla vad som finns därnere. Tyngdpunkten i boken läggs på hur prinsessor är och ska vara. Den tar upp att prinsessor inte bara sitter och är söta. Boken sänder även ut signaler om att prinsessor vet och kan väldigt mycket.

Det finns en huvudrollskaraktär och det är Prinsessan. Hon har halvlångt blont hår och en liten krona på huvudet. Prinsessan är iklädd en rosa klänning med blålila mantel. I midjan har hon ett skärp med en krona som spänne samt på fötterna har hon ett par lila stövlar. I handen håller hon ett svärd. Hon visar egenskaper som stark, aktiv, skyddande och självständig. I

boken lånar Prinsessan ut de mesta av sina kläder till dem andra karaktärerna som hon träffar på. Detta gör att prinsessan ser nu ut som en ”vanlig” flicka, enligt trollet.

Utseendemässigt passar Prinsessan in på en stereotypisk flicka och prinsessa. Medan hennes beteende visar på en blandning av dessa och skiljer sig från det stereotypa. Trollet ser en ”vanlig” flicka, det dolda budskapet blir då att under allt det material är prinsessor bara vanliga flickor som alla andra. Då sagans prinsessor skiljer sig mycket från verklighetens prinsessor. Stybe tar upp att förr när barnboken revolutionerades under 1700-talet och blev mer underhållande, skulle den ändå ge kunskap. Prinsessor i sagor och verkligheten är det stor skillnad emellan. Prinsessan i denna berättelse ger inte en rättvis bild av hur verkliga prinsessor lever. Ändå kan man tycka att kunskapen inte alltid behöver gå före, då underhållning är en viktig del både för barn som för vuxna.

Barbapapa som skrevs 1970, handlar om Barbapapa som föds och växer upp samt visar hur han tar sig fram i tillvaron. Författarna vill sända budskapet om att även fast man är stor och klumpig så kan man fortfarande vara bra på något annat. I början får Barbapapa flytta för att Jakobs mamma tycker han blivit för stor. Han räddar människor och blir känd hjälte i staden. Han blir firad och får flytta tillbaka till Jakobs och hans föräldrar. Gör detta att om man först inte passar in och sedan gör stordåd blir man accepterad då? Först får Barbapapa flytta för att han är ingenting att ha och ingen vill ta emot honom. När han senare blir hjälte och räddar människor får han komma tillbaka hem till Jakob. Då passar det tydligen för Jakobs föräldrar att Barbapapa får komma hem till dem och stanna där. Han får till och med ett eget hus som de bygger åt honom.

Barbapapa är en stor rosa figur som kan forma sig till olika saker. Han har små korta armar och långa ögonfransar. Egenskaper som visas är aggressionshämmad, mild, lydig, omtänksam, sårbar, då han gråter flera gånger i boken. Man får inget kön bestämt på Barbapapa, han ses mest som en figur. Eftersom han är rosa kan man tolka honom som en flicka. Det blir i texten man får veta att Barbapapa är av manligt kön då beskrivs han som manlig. Även fast han är av manligt kön, har Barbapapa beteende som en kvinna enligt Nikolajeva. Eftersom Barbapapa inte går att benämna, är han neutral då? Kan detta ha att göra med 70-talets förändringar inom barnlitteraturen? Nikolajeva berättade att könsstereotyp roller blev något av ett begrepp under denna tid, i och med detta kan man dra slutsatsen att Barbapapa var en av dem revolutionärerna som drog ifrån normen.

Boken *Aja, baja Alfons Åberg* som skrevs 1973, handlar om Alfons Åberg som vill leka med sin pappa. Budskapet som sänds ut är att man kan ta till andra knep utan att använda vissa saker, som exempelvis sågen. Alfons pappa lyssnar inte direkt på vad Alfons säger, utan säger bara att Alfons ska akta sig för sågen. Det slutar med att Alfons pappa blir förvånad och undrar vad Alfons gjort, men sedan vill pappan vara med och leka.

I boken har Alfons sina gröna kläder, bruna skor samt upplevs som mild, aktiv, idérik, fantasifull och lydig. Alfons pappa däremot har brun tröja, bruna byxor och gröna tofflor. Han har flint på huvudet och lite hår på sidorna av huvudet. Han upplevs som frånvarande, bestämd, lekfull, skyddande och fantasifull. Alfons beskrivs som helt vanlig pojke, medan hans pappa beskrivs som en blandning av en mamma och en pappa. Alfons pappa var också revolutionerande under 70-talet, då han var en blandning av en mamma och pappa. Då stämmer inte riktigt Alfons pappa in på idealet av den stereotypa mannen och pappan.

Då Gunilla Bergström skrev om Alfons Åberg 70-talet fick den stort genombrott eftersom 60- och 70-talet var revolutionerande årtionden, precis som både Nikolajeva, Toijer-Nilsson och Kåreland berättar om. De berättar att läsarna klagade mycket på författarna och ville att det skulle bli förändring inom barnlitteraturen. De normerande och uppfostrande böckerna skulle bort. Jag håller med om detta, att det finns normerande böcker som talar om hur man ska bete sig och vara, men jag anser själv att det är viktigt att eftersom det nu finns normerande böcker att man ska diskutera dem med barnen. Nikolajeva tar upp att vi vuxna ofta generaliserar när det gäller barnböcker, ” – Det här är en bra barnbok.” Vem är den egentligen bra för? Man kan nog bara utgå ifrån sig själv. För att jag som pedagog ska tycka att en bok är intressant och tänkvärd för barnen, så behöver de inte gilla den eller se den på samma sätt som jag, men det är viktigt att diskutera innehållet med barnen.

I barnbokens historia kan man se stor förändring från *Jungfruspegeln* till dagens böcker, exempelvis de utvalda bilderböckerna för denna undersökning. Trots att det finns en del normerande böcker och karaktärer, har det även kommit många böcker som tar upp aktuella ämnen som finns i samhället idag. Nikolajeva skrev om maktförhållandet vi vuxna har över barnen, att det fortfarande finns en del dolda budskap i barnlitteraturen som är normerande och värderande.

Dessutom uppvisar barnlitteraturen ett ständigt byte av maktförhållandet: gårdagens barn växer upp och blir själva förtryckare. Som Pippi Långstrump har formulerat det:

’Det är klart att du måste äta din goda gröt. För om du inte äter din goda gröt, så kan du inte växa och bli stor och stark. Och om du inte blir stor och stark, så orkar du inte tvinga dina barn, när du får några, att äta deras goda gröt... ‘(Pippi Långstrump i Söderhavet, 54; Kursiv i originalet).

Nikolajeva, *Barnbokens byggklossar* (2004) s. 16

När det gäller barnlitteraturen kopplat till genus berättar bland annat Hellsing om den stereotypa flick- och pojkboken. De utvalda bilderböckerna har inte någon speciell inriktning, förutom den tydliga *När prinsessor vaknar om natten* som jag förväntar mig ska rikta sig emot flickor. Hellsing skriver att det är viktigt att det finns karaktärer av båda könen med i barnböcker, att båda pojkar och flickor kan vara hjältar. De sex utvalda böckerna har starka karaktärer som egentligen inte visar någon riktning åt vem som den är gjord för, utan är mer allmänna.

Tidigare under avsnittet om bilderboken som fenomen fanns Fridell med. Hon skrev att bilden har stor betydelse i förhållande till texten. Då de sex bilderböckerna har varit varierade textmässigt, har bilden haft stor tyngdpunkt och varit till mycket hjälp när det gäller att analysera bilderböckernas innehåll och budskap. Även om betoningar och ord säger mycket, kan bilder säga mycket mer när det gäller känslor och upptäckta saker.

6. Sammanfattning

För att återknyta till syftet och de frågeställningar som var aktuella för denna undersökning: Hur ser de stereotypa rollerna ut i bilderböcker? Finns det karaktärer i barnlitteraturen som avviker från normen, hur ser rollerna ut där isåfall? Som man kunde se i undersökningen, var det väldigt varierat när gäller rollerna i böckerna. Det fanns både stereotyper och de figurer som skiljde sig ifrån normen. Det var blandat mellan båda könen när det gällde gränsöverskridanden. Det fanns såväl känsliga pojkar, som stökiga flickor.

Vad säger normerna och värderingarna utifrån Läroplanen för förskolan – Lpfö98 och barnlitteraturen? Allt detta kan man koppla till läroplanen för förskolan som tar upp normer och värderingar. Även om den tar upp hur vi ska behandla barnen kommer media och samhället alltid att påverka med det motsatta, eftersom fördomar alltid kommer att finnas. Det kommer alltid att finnas flickor som läser flickböcker och pojkar som läser pojkböcker, men det är inte riktigt det som allt handlar om. Vi ska fostra barnen till individer och om dem själva väljer att vara en stereotyp flicka eller pojke så är det så. Det enda man kan göra som pedagog är att hjälpa dem och visa under tidens gång, fördelen med att vara kritisk och inte bara acceptera utan att ifrågasätta dem.

I ett fortsatt arbete om genus och barnlitteratur skulle man kunna göra fler analyser och göra undersökningar kring påverkan, hur barnlitteratur uppmuntrar och påverkar barn i deras utveckling. Man skulle även kunna ha en annan inriktning som Nikolajeva tog upp, med vad barnen egentligen tycker är bra inom barnlitteratur, eftersom det är vanligtvis är vi vuxna och författare som bestämmer vad barnen ska läsa.

När det gäller min roll som framtida pedagog känner jag att denna undersökning har gett mycket, både när det gäller barnlitteratur och vad forskningen säger. Jag anser att man ska ha ett medvetet urval av vad och vilka böcker man som pedagog presenterar för barnen, och även vilka mål, syften och teman i förskolan som man kan koppla till detta. Denna process kommer att vara till stor användning i min framtida yrkesutövning och har berikat mig kunskapsmässigt.

7. Referenser

Tryckta källor

Bergström, G. (2006). *Aja baja, Alfons Åberg*. Stockholm: Rabén & Sjögren.

Gustavsson, P. (2009). *När prinsessor vaknar om natten*. Stockholm: Natur och kultur.

Lindenbaum, P. (2009). *Siv sover vilse*. Stockholm: Rabén & Sjögren.

Landström, L. (2006). *Bu och Bä får besök*. Stockholm: Rabén & Sjögren.

Stenberg, B. (2006). *Billy blir arg*. Stockholm: Bonnier Carlsen.

Tison, A. & Taylor, T. (2004). *Barbapapa*. Stockholm: Damm förlag AB.

Litteratur

Ahlner-Malmström, E. (1991). *Är barns bilder språk?* Stockholm: Carlsson Bokförlag

Andersson, M., & Druker, E. (Red.). (2008). *Barnlitteraturanalyser*. Lund: Studentlitteratur

Fridell, L. (Red.). (1978). *Bilden i barnboken*. Göteborg: Stegelands

Helsing, L. (1999). *Tankar om barnlitteraturen*. Stockholm: Rabén & Sjögren Bokförlag

Hellspong, L. (2001). *Metoder för brukstextanalys*. Lund: Studentlitteratur

Josefson, H. (2005). *Genus - hur påverkar det dig?* Stockholm: Natur och kultur.

Klingberg, G. (1998). *Den tidiga barnboken i Sverige*. Stockholm: Natur och kultur.

Kåreland, L. (Red.). (2005). *Modig och stark – eller ligga lågt. Skönlitteratur och genus i skola och förskola*. Stockholm: Natur och kultur.

Nettervik, I. (2002). *I barnbokens värld*. Malmö: Gleerups utbildning AB.

Nikolajeva, M. (2000). *Bilderbokens pusselbitar*. Lund: Studentlitteratur.

Nikolajeva, M. (2004). *Barnbokens byggklossar*. Lund: Studentlitteratur.

Rhedin, U. (2004). *Bilderbokens hemligheter*. Stockholm: Alfabeta bokförlag AB.

Strömquist, S. (2005). *Skrivboken*. Malmö: Gleerups utbildning AB.

Stukát, S. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Stybe, V. (1974). *Från Snövit till Snobben. Barnbokens ursprung och utveckling*. Stockholm: Wahlström & Widstrand

Toijer-Nilsson, Y. (1979). *Berättelser för fria barn: könsroller i barnboken*. Göteborg: Stegeland

Bok eller dokument utgiven av myndighet, organisation eller motsvarande.

Skolverket. (1998). *Läroplan för förskolan LPFÖ 98*. Stockholm: Fritzes kundservice

Internetkällor

Stereotyp - www.ne.se/lang/stereotyp/315197, den 24 maj 2010 kl. 09.25.

Norm - www.ne.se/lang/norm/271419?i_whole_article=true, den 24 maj 2010 kl.09.25.

Bokus - www.bokus.se, den 19 april 2010.

8. Bilaga

Omslag till de sex bilderböckerna.

